

VÄXJÖ. Stortorget

Lejonet 5

Uppdaterad konsekvensbedömning avseende riksintresset Växjö

DATUM

Reviderad 2021-01-10

UPPDRAGSNUMMER

10290980

FÖRFATTARE

Cecilia Lindqvist, bebyggelseantikvarie,
certifierad sakkunnig KUL nivå K

Kulturmiljögruppen

Uppdrag, bakgrund och syfte

WSPs kulturmiljögrupp har fått i uppdrag av Länsförsäkring Kronoberg och Växjö kommun att göra en konsekvensbeskrivning av detaljplaneförslag avseende utformning och gestaltning inför en ny detaljplane Lejonet 5 i centrala Växjö.

Utredningens syfte är bl.a. att beskriva möjliga konsekvenser avseende påverkan på riksintresset Växjö stad (G27).

Konsekvensbedömningen har utförts under januari månad 2021 av antikvarie Cecilia Lindqvist. Översiktlig analys av påverkan på kulturvärden har även utförts av Mari Ferring samt Emil Bergstén, båda är certifierade (KUL) nivå K.

Underlagsmaterial och metodik

Utgångspunkten för utredningen utgörs av riksintressets motiv- och uttrycksbeskrivningar som finns tillgängliga på riksantikvarieämbetets hemsida. Vidare har WSP utgått från den fördjupade riksintressebeskrivningen från 2009 som är framtagen av Länsstyrelsen. Stöd för bedömningar gällande riksintresset har utgjorts av RAÄs handbok för kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken samt relevanta lagrum.

Underlagsmaterial har främst bestått i de visualiseringar (Studio Stockholm 2020-11-20) samt 3d modell som tillsänts WSPs utredare.

En antikvarisk förundersökning som tagits fram av Smålands museum, vilken har varit underlag för bedömningen.

I denna utredning har inte bedömning av påverkan på fornlämningar ingått.

Osäkerheter

WSPs kulturmiljögrupp har inte haft möjlighet att studera kumulativa effekter fullt ut. Exempelvis ingår inte analys av andra detaljplaner som antagits nyligen eller om/nybyggnader inom riksintresset.

Riksantikvarieämbetets handbok

I bedömningen utgår WSP från Riksantikvarieämbetets handbok för riksintressen som utkom år 2014.

En av handbokens centrala aspekter belyser kulturmiljöns läsbarhet. Det vill säga hur väl miljön fortsättningsvis kommer att karaktäriseras av eller återspegla det riksintressanta sammanhang som ligger till grund för utpekandet. I denna bedömning utgås från påverkan på miljön som helhet samt påverkan på enskilda objekt som har betydelse för den riksintressanta kulturmiljöns läsbarhet. Relevanta frågor för bedömningen har varit:

1. Vad försvinner och vad tillkommer?
2. Är påverkan visuell eller funktionell?
3. Är påverkan direkt eller indirekt?
4. Är påverkan tillfällig eller bestående?

Bedömningen vilar även på en översiktlig känslighets- och tålighetsanalys i vilken WSP utgått från risken att de kulturhistoriska värdena förstörs eller minskar vid föreslagna förändringar eller tillägg, och kulturmiljöns möjlighet att ta emot nya inslag utan att dess kulturhistoriska karaktär eller värde påtaglig förändras. Grunden i analysen är de värdebärande uttrycken, strukturer och samband som är särskilt nödvändiga för företeelsens helhet och relevans. Bl.a. har följande bedömts;

1. Är värdena tillkomna under en längre historisk period?
2. Är värdena knutna till uttryck för en avgränsad historisk period?
3. Återspeglar uttrycken olika tiders kontinuerliga nyttjande av en viss plats?

Kulturhistoriskt värde och lagskydd

- Lejonet 5 bedöms motsvara en byggnad med visst värde ur kulturhistorisk, konstnärlig och miljömässig synvinkel. Plan- och bygglagens 8 kap. 10 § är tillämplig.
- Miljön som helhet bedöms utgöra en särskilt värdefull kulturmiljö enligt PBL 8 § 13.
- Plan- och bygglagens 2 kap § 6 kan tillämpas vad gäller tillägg och ändringar.
- Lejonet 5 ingår i riksintresse för kulturmiljövården. Förslagets konsekvenser för riksintresset har tidigare beskrivits i "Lejonet 5, konsekvensbedömning avseende riksintresset Växjö, version 2".
- Arkeologi. Lejonet 5 ligger inom stadslager Växjö. Inför grävning och schaktning ska Länsstyrelsen kontaktas.

Antikvarisk konsekvensbedömning

Revideringar av gårdshuset/skrinet för att bättre smälta in i kulturmiljön invid Stortorget;

- Skrinets/gårdshusets tak är vinklat i syfte att reducera den visuella påverkan sett framförallt från gaturummet och vyer från Stortorget mot domkyrkan. Gårdshuset har en lägre plushöjd mot Stortorget och högre plushöjd mot Linnégatan i syfte att minimera den visuella påverkan på vyer från Stortorget mot domkyrkan.
- Gathuset vid Stortorget och Linnégatan har föreslagen nockhöjd/plushöjd på maximalt 178,44 meter och gårdshuset/skrinets högsta plushöjd är 180,34. Hisstoppens högsta punkt ligger 2,33 meter över nock. Skrinets högsta byggnadshöjd exklusive hisstopp ligger 1,9 meter maximalt över nock. Skrinet exklusive hisstopp har sänkts med 1,66 meter sedan det föregående detaljplaneskedet som blev överklagat.

Reviderade fasader - Omgestaltung för att bättre smälta in i kulturmiljön invid Stortorget;

WSP har tagit fram råd gällande anpassning och varsamhet som ska vara vägledande inför revidering. Följande aspekter är exempel på åtgärder som legat till grund för denna bedömning (Studio Stockholm 2020-11-02):

- Gesims är återintroducerad och kläs in i takplåt som viks ner över kant mot stortorget. Gesimsen fortsätter runt hörn som en del av den putsade fasaden.
- Takkupor är mindre och symmetriskt placerade i ett tillbakadraget läge för att inte bryta takfoten och medverka till "lugn fasad".
- Infällda takfönster ligger i liv med taket för att inte bryta takfoten.
- Entréomfattningen är mindre och ackompanjeras av fönster på vardera sidan, som utformas med spröjs och detaljering likt övriga befintliga fönster.

Vilka fysiska uttryck påverkas?

- De kulturvärden som påverkas är den historiskt låga stadsbyggnaden, kvarterens regelmässiga hierarki med byggnadsvolymer i gårdsmiljö som inte syns mot gatorna och torgen.

Påverkan och effekter- Hur påverkas kulturvärdena som är uttryck för riksintresset Växjö stad?

- Gårdshuset kommer genom sin form få begränsad synlighet men den övre delen av volymen kommer i viss mån att framträda i vissa utpekade vyer (se det urval av vyer som studerats på sidan 6-7), dessa är vyn från Kronobergsgatan invid Stortorget och invid entrén till Domkyrkan (illustration saknas i dagsläget, men kan ses i 3d modellen). Det som främst kommer att synas är hisstoppen som har högst plushöjd. Gårdshusets tak kommer i vissa vyer att skymmas bakom gatuhusets taknock. Hisstoppens övre del kommer även att vara synlig sett från residensets övervåning.
- Förslaget innebär att gården bebyggs med en högre volym än idag samt att fasader och tak på befintliga gathus ändras/byggs om med nytt tak samt takmaterial, takkupor/takfönster samt att entré mot Stortorget flyttas. Förslaget som är framtaget av Studio Stockholm 2020-12-18 innebär dock ett mindre ingrepp på det befintliga gathuset mot Stortorget och bedöms i jämförelse med föregående planförslag/planprocess. Gestaltningen kommer att förfinas under planarbetets gång samt under bygglovsskedet.

Konsekvenser avseende alternativets påverkan på riksintresset Växjö stad

- De negativa konsekvenserna avseende påverkan på stadsrummets "hierarki" som påtalats i det tidigare överklagade detaljplaneprocessen har i detta förslag mildrats. Förslaget intar en mer nedtonad roll i stadsbilden och den befintliga bebyggelsen invid torget får inte den visuella konkurrensen av den aktuella bebyggelsens gestaltning.
- Inga utpekade/känsliga siktlinjer bryts, gårdsbebyggelsen och den uppstickande hisstoppen kommer dock i viss mån att påverka läsbarheten av det historiska bebyggelsemönstret med högre gathus än gårdshus.
- Förslaget bedöms beröra regelverk och krav enligt både Miljöbalken/riksintresset Växjö stad samt bl.a. varsamhetskrav samt förvanskningförbud enligt Plan- och bygglagen.

- Att förslaget trots justeringar hamnar på en nivå som kan motsvara ”skada” (se matris) beror på platsens värde och känslighet samt att skrinet och hisstoppen rent visuellt kan läsas som ett bebyggelsemönster som avviker från det historiska. Låga gathus och lägre/jämnhöga gårdshus är ett tydligt uttryck för riksintresset och är en del av stadens karaktär och kulturhistoriska värde.
- Fortsatt så innebär förslaget krav på åtgärder för att minska negativa konsekvenser (hindra/lindra) och krav på hänsyn och varsamhet enligt miljöbalken (se matris). Om detta alternativ blir aktuellt att behöver kommunen planbeskrivningen påvisa vilka åtgärder som vidtagits för att mildra risk för negativa konsekvenser, exempelvis genom kompletterande planbestämmelser, justeringar av gestaltning och exakt placering av hisstopp och materialitet på visuellt synliga delar.
- Planförslaget tillåter en viss volym avseende gårdshuset som går över befintlig taknock men att utnyttja den totala byggrätten bedöms inte möjligt utifrån varsamhetsbestämmelsen k. Varsamhetsbestämmelsen som syftar till att säkerställa riksintresset och platsens kulturvärden specificeras i planbeskrivningen.
- Krav på anpassning till platsens och bebyggelsemiljöns kulturvärden kommer även att behöva vidareutvecklas i bygglovsskedet då kommunen kommer att ställa krav på medverkan av antikvarisk sakkunnig. Vidare kommer kommunen behöva ställa krav på en antikvarisk konsekvensbedömning på inlämnade bygglovshandlingar som visar på att de uppfyller krav relaterade till kulturmiljön.

• **Förslaget bedöms motsvara små-måttligt negativa konsekvenser för kulturmiljövärden kopplade till riksintresset Växjö (G27).**

Kumulativa effekter och konsekvenser

- Förslaget innebär små-måttligt negativa konsekvenser men risk för att planen/förslaget med högre gårdshus än gathus skulle kunna bli prejudicerande kvarstår.
- Kommunens arbete med framtagande av styrdokument som hanterar riksintresset och bl.a. skalförskjutningar pågår men är ännu ej antagna. Risken för ackumulerad skada genom tidigare antagna detaljplaner i centrala Växjö som avser skalförskjutningar har inte fullt ut analyserats i denna konsekvensbedömning och kan därmed inte uteslutas. Detta bör hanteras i det fördjupade planeringsunderlaget avseende riksintresset.

	← Förändring →						
Områdets värden kommer att:	Förädlas	Förökas	Förstärkas	Förbli oförändrade	Försvagas	Förvanskas	försvinna
Innebörd	Förbättring			Ingen påverkan	Skada	Risk för påtaglig skada	
Förhållningssätt	Inspirera Berika			Hänsyn Bruka varsamt	Hindra - Lindra Minimera skadan	Ej tillåtet Undvika skadan	

Bedömning enligt Riksantikvarieämbetets handbok avseende den enskilda planens påverkan på riksintresse för kulturmiljövärden.

Bedömt underlag

Vy från Stortorget, illustration från Studio Stockholm 20-12-18.

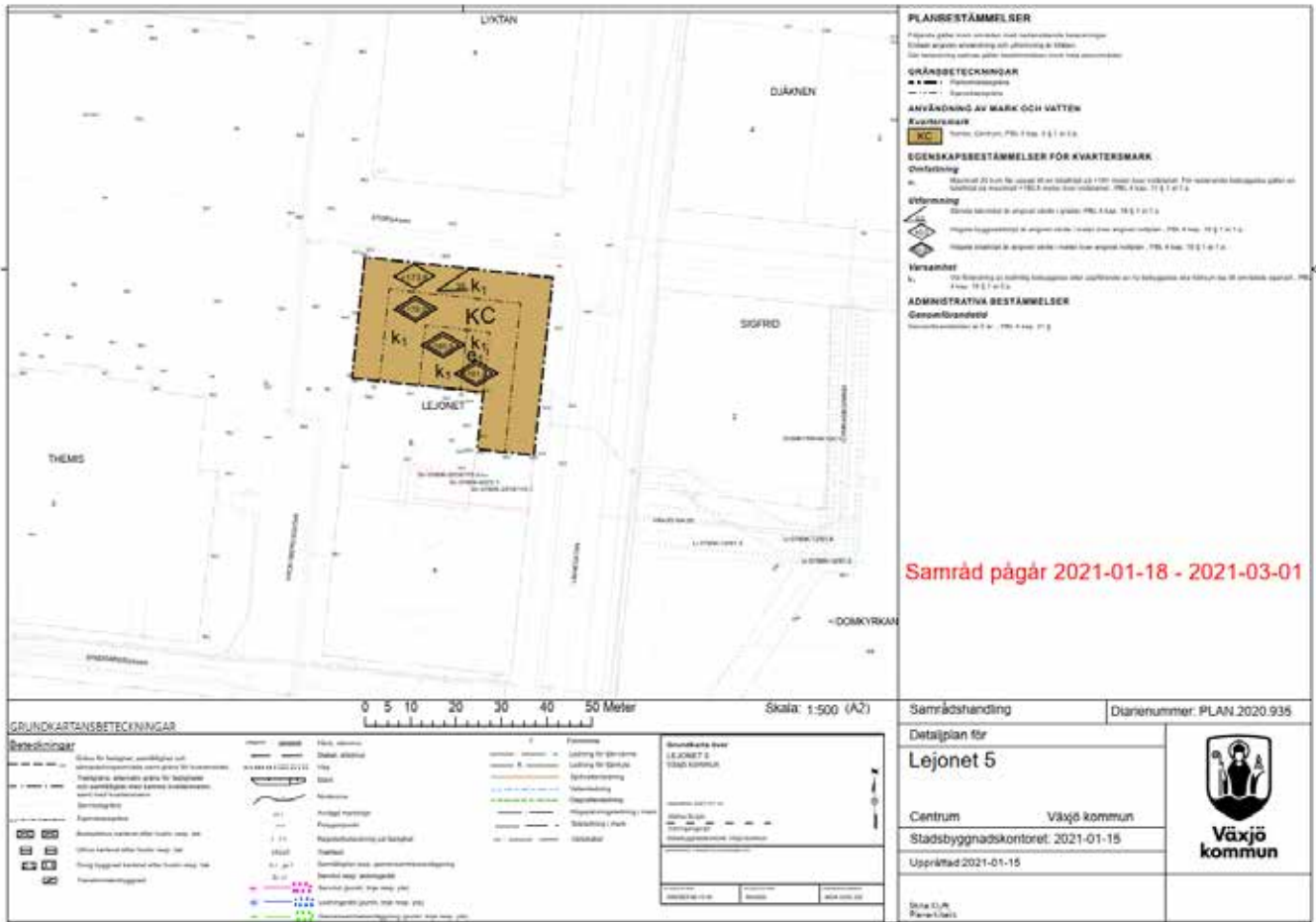
Vy från residenset i gatuplan, illustration från Studio Stockholm 20-12-18.

Vy från Stortorget i gatuplan, illustration från Studio Stockholm 20-12-18.

Dagens gatufasader mot Stortorget.

Bedömt planförslag.

Bedömt underlag- Planbestämmelse "k" i planbeskrivningen

I planbeskrivningen står följande (citatt);

“Utifrån planområdets placering vid Stortorget med närhet till domkyrkoområdet i ett av riksintressets känsligare miljöer ska hänsyn tas till den omgivande miljön. Det görs genom varsamhetsbestämmelsen k – Vid förändring av befintlig bebyggelse eller uppförande av ny bebyggelse ska hänsyn tas till områdets egenart. Bebyggelsen ska följa de Allmänna riktlinjerna för bebyggelsen enligt FÖP ”Bevara och förnya i Växjö centrum” antagen av KF 1992-03-26. En vidareutveckling av dessa har gjorts till aktuell plats där även följande riktlinjer är viktiga att beakta vid förändring och nybyggnation inom planområdet:

- Helhetsintrycket av bebyggelsen inom planområdet är mycket betydelsefull för att inte påverka rådande maktbalans vid Stortorget och dess karaktärsbyggnader. En sammanvägning av detaljer och mindre förändringar är därmed nödvändigt för att få det samlade intrycket av planerad förändring. Symmetri är att föredra framför asymmetri, både horisontalt och vertikalt.
- Känsligast för förändringar är fasaden mot Kronobergsgatan/Stortorget, följt av fasaden mot Storgatan. Fasaden mot Linnégatan är tåligare även om hänsyn till esplanad och domkyrkan krävs. Fasader på innergården är mest tålig med undantag för uppstickande volymer. Graden av känslighet styr hur stor hänsyn och möjlighet till avvikande utformning som är möjligt sett till omgivningen.
- Tak behöver ha en dämpad karaktär både gällande kulör och materialitet då båda är av betydelse för att taket ska smälta in i det befintliga taklandskapet vid denna del av Stortorget (Kronobergsgatan). Kulören behöver vara dov/mörkare för att följa befintliga byggnader utmed Kronobergsgatan. Takets materialitet är av vikt utifrån dess förmåga att spegla ljus där material med låg/ingen förmåga att reflektera ljus ska prioriteras.
- Fasaden behöver ha en ljus och varm ton för att bebyggelsen ska anpassas till omgivningen vid Stortorget. En alltför vit kulör avviker för mycket och ska undvikas. Även materialiteten är av betydelse. En putsad fasad är att föredra men även andra material kan vara möjliga. Utgångspunkt är då material och karaktär av befintlig bebyggelse inom

och i anslutning till planområdet och Stortorget. Materialets förmåga att reflektera ljus behöver vara begränsad och dess naturliga variation/utformning är av vikt.

- I upplevelsen och helhetsintrycket av den låga sammanhållna bebyggelsen vid denna del av Stortorget utgör takfot/gesims en viktig byggnadsdetalj. Anledningen är att den markerar en horisontalitet som håller samman rummet utmed Kronobergsgatan söder om Storgatan som inte får brytas eller tas bort. En betydelsefull detalj är även en gesims som går runt hörnet, på gaveln mot Storgatan. Det för att bevara möjligheten att utläsa markeringen av en viktig korsande gata.
- Takkupor är möjliga att uppföra till större delen av fasadlängden under förutsättningen att de inte bryter takfot eller gesims och uppförs med hänsyn till bebyggelsens vertikalitet och horisontalitet. Det för att skapa symmetri och upplevelsen av en underordnad bebyggelsekaraktär.
- Hänsyn ska tas till befintlig siktlinje mellan residenset och domkyrkan, där tillåten uppstickande del på innergård inte får påverka siktlinjen mellan residensets trappa och domkyrkan. Se bild till höger där området skrafferat i lila visar området som har en totalhöjd över befintlig taknock inom planområdet.
- Planområdets placering i en känslig miljö kräver även att andra vyer kan behöva studeras vid förändringar inom planområdet. Dessa redovisas i den konsekvensbedömning som tagits fram.”

NY DP FÖRSLAG / sektion plushöjd +110,14 med hisstopp +110,77
(reducerad total byggnadshöjd med 1,66m exklusive hisstopp / 1,9m ovan bef. taknock)

ORIGINAL DP FÖRSLAG / sektion plushöjd +112,00
(Högsta byggnadshöjd 3,56m ovan bef. taknock)

NY DP FÖRSLAG / Vy från residentsal

ORIGINAL DP FÖRSLAG / Vy från residentsal

Aktuellt förslag. Obs att illustrationen avser att påvisa gårdshusets synlighet i stadsbilden, gestaltningen av fasader är inte uppdaterad enligt senaste förslag.

Överklagad detaljplan med högre gårdshus, Studio Stockholm 2 oktober 2020.

Riksintresset Växjö stad (G27)

Växjö stad ingår i ett riksintresse för kulturmiljövården (G 27).

Riksintresse för kulturmiljövård

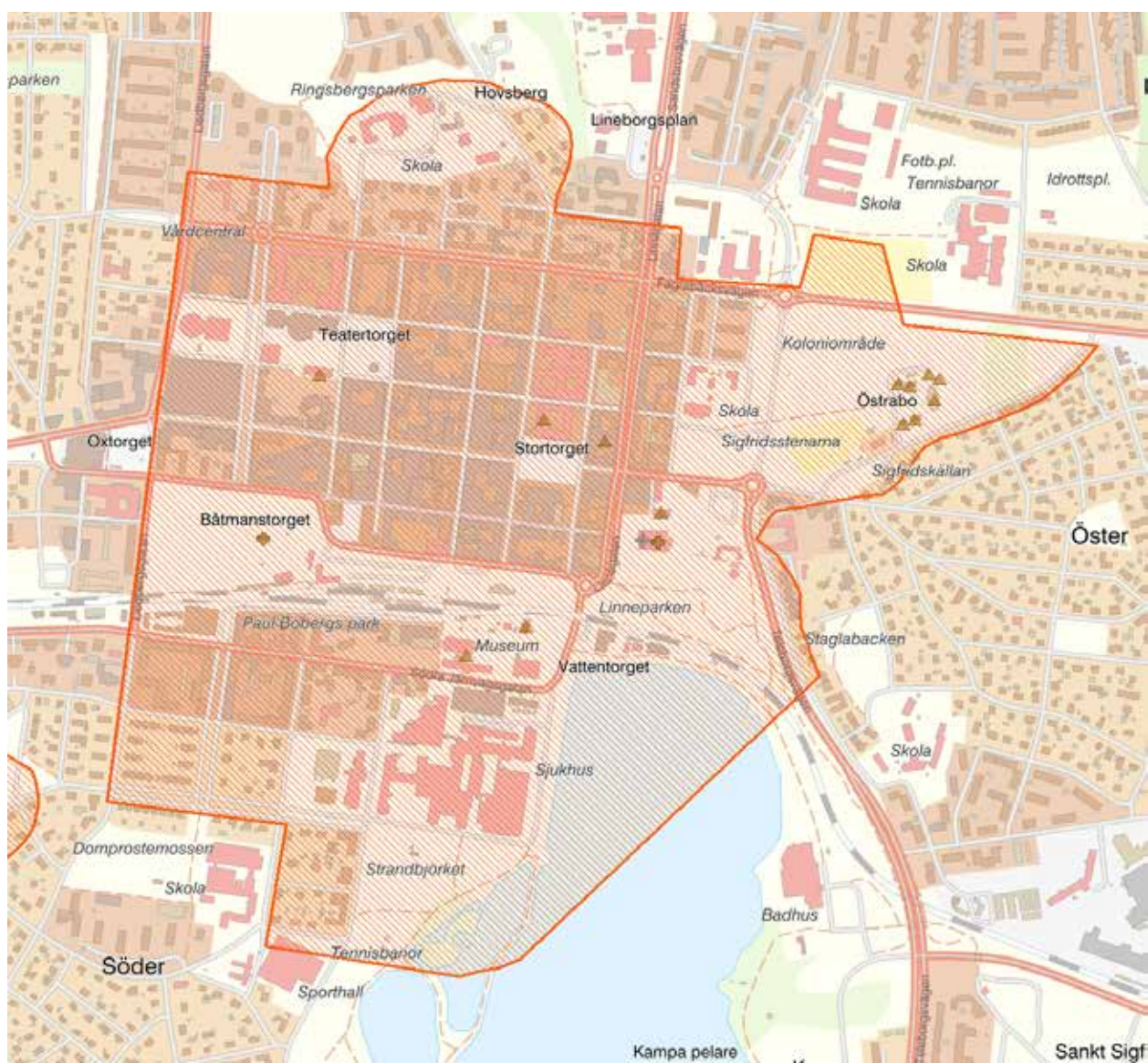
Motivering:

Stifts- och residensstad av medeltida ursprung med dominerande domkyrkoområde och successivt framvuxen rutnätsplan som speglar stadsutvecklingen under 1600- och 1800-talen. (Skolstad).

Uttryck för riksintresset:

Uttryck för riksintresset: Kyrkomiljön med den medeltida domkyrkan, Gamla gymnasiet och andra skolbyggnader, biskopsgården Östrabo i avskildhet från och förening med staden samt f.d. domprostgården. 1600-talsstaden med gatunätets grunddrag, tomtstruktur och spår av den tidigare västra infarten.

Senempirestadens utvidgningar och låga, ofta putsade bebyggelse samt det sena 1800-talets esplanadstad med tillväxt mot söder, väster och norr. Fondbyggnader som markerar rutnätets avslutning vid olika tidpunkter, torg och öppna platser, utblickar, parker och grönstråk. Offentliga byggnader och annan bebyggelse som hör samman med förvaltningsstaden. Gamla infartsvägar och stadens direkta övergången i öppen landsbygd åt öster. Offentliga byggnader, parker och järnvägsområdet.

Det skafferade området visar på riksintressets utbredning.

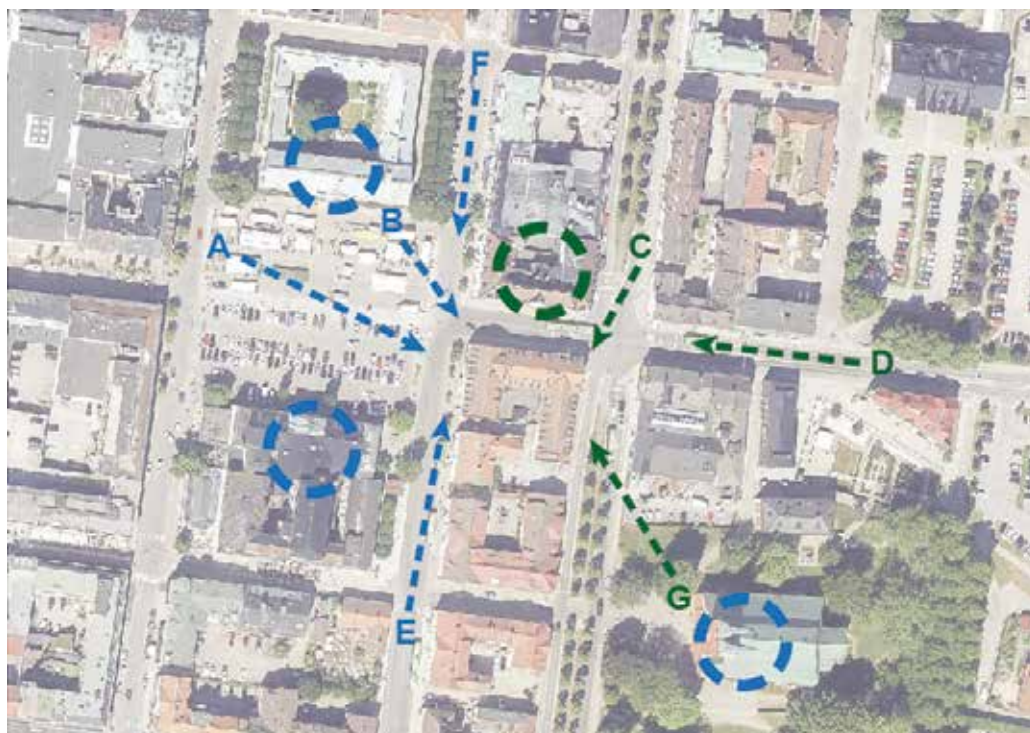
Karta som visar känsliga siktlinjer i relation till den aktuella planen. (WSP, 2019-10-22).

Vy från Kungsgatan mot Lejonet 5. (Google, 2019-10-22). I stadsrummet upplevs främst äldre bebyggelse från 1800-talsamtidigt 1900-tal. Strukturen kan uppfattas som relativt opåverkad av modernare bebyggelse. Domkyrkan utgör blickfång och det finns visuell kontakt med residens och andra offentliga byggnaders som kan läsas ihop med uttrycken för riksintresset.

Känslighetsanalys

- WSP bedömer att vyer från Stortorget är de som är mest känsliga utifrån riksintresseperspektiv.
- De mest känsliga vypunkterna är från platser där visuell kontakt finns med Domkyrkan och där den äldre låga bebyggelsen tydligt går att uppleva.

A	Vy från stortorget		Mycket värdefull bebyggelsemiljö med bäring på riksintresset för kulturmiljövård
B	Vy från residenset		Mycket värdefull bebyggelsemiljö med bäring på riksintresset för kulturmiljövård
C	Vy från norra Linnégatan		Värdefull bebyggelsemiljö med bäring på riksintresset för kulturmiljövård
D	Vy från Storgatan		Värdefull bebyggelsemiljö med bäring på riksintresset för kulturmiljövård
E	Vy från södra Kronobergsgatan		Mycket känslig vy
F	Vy från norra Kronobergsgatan		Mycket känslig vy
G	Vy från domkyrkan		Känslig vy

- Bebyggelsen på den aktuella fastigheten bedöms vara olika känslig för tilllägg/ändringar.
- WSP bedömer att fasaden mot Stortorget är den som är mest känslig utifrån riksintresseperspektiv . Främst med anledning av krav på anpassning till den värdefulla och känsliga helhetsmiljön kring torget med residens som viktig historisk markör och uttryck för riksintresset. Vidare är upplevelsen av torgets hierarki med de officiella byggnaderna som utgör blickfång och där övrig bebyggelse intar en mer nedtonad roll i stadsbilden mycket känslig.
- De mest känsliga vypunkterna är från platser där visuell kontakt finns med Domkyrkan och där den äldre låga bebyggelsen tydligt går att uppleva. Bebyggelsen på fastigheten Lejonet 5 i kombination med byggnaderna söderut längs Kronobergsgatan bedöms läsas som ett äldre lågt bebyggelsemönster som är mycket känsligt för förändring.

	Mycket känslig
	Känslig
	Måttligt känslig
	Tålig

Kontakt

Cecilia Lindqvist
cecilia.lindqvist@wsp.com
T 010-722 82 88

Kulturmiljögruppen
WSP Sverige AB
Arenavägen 7
121 88 Stockholm-Globen
T 010-722 50 00

WSP är ett av världens ledande analys- och teknikkonsultföretag. Kulturmiljökompetensen på WSP är bred, våra medarbetare finns över hela landet och har starka kompetenser som byggnadsantikvarier, arkitekturhistoriker, konstvetare, kulturgeografer, arkeologer och samhällsplanerare. Tillsammans ser vi till att WSP kan försörja myndigheter, allmänheten, företag, exploatörer och privatpersoner med tydliga underlag och utredningar, efter de senaste rönen inom kulturmiljöfältet.

www.wsp.com

